

originálně nahrazuje krávu popovou ženou a zesiluje komický účinek zvoláním nešťastného popa: „Však já na biskupa křičel, když mě světil na popa, aby mě tolik nejebal!“ Text *Živý sen* (č. 74) je osobitá verze typu vyprávění známého od středověku (typ ATU 1645B). Zatímco obvyklý děj má skatologický charakter – muži se zdá o pokladu, chce si místo poznačit a vykálí se tam, manželka ho však náhle vzbudí a muž zjistí, že místo pokladu si udělal značku do peřin –, pohádka ze středozápadního Bulharska dává vyprávění erotický rozměr: popovi se zdá, že je v nebi a odrývá vosk ze svíčky, probudí se však políčkem od ženy, kterou ve spánku rýpal prstem mezi nohama. Působivě graduující pointu má text *Zkažení lidé* (č. 9), jehož paralela je i v Kubínových lidových povídkách z Podkrkonoší. V příběhu se člověk pohorší nad vulgárním vyjadřováním mladého muže – v bulharské pohádce tvrdí muž tchýni, že ztupil nůž, když si s ním „přioštroval ptáka“, v české verzi řekne Honza před farářem, že hrušky jsou „měkký jako sračka“ – a jde si stěžovat jeho staršímu příbuznému. Ten se stížností souhlasí, ale sám se s nehranou samozřejmostí vyjádří ještě nestoudněji. Šokovaný člověk jde se svou stížností k třetímu, ještě vážnějším člena rodiny, ale i ten jej bezelstně přivítá novými nehoráznostmi.

Kniha obsahuje mnoho vyprávění zajímavých pro odborníka i laického čtenáře, ale bohužel dost je i těch, která už tak atraktivní nejsou, zejména pro laika. Problematický bod celé práce spočívá v tom, že není jasné, pro koho je primárně určena. Na to, aby šlo o sbírku pro odborníka, v ní chybí sekundární texty – publikace zahrnuje jen stručný doslov se slovníčkem a seznamem pramenů –, logičtější utřídění

materiálu a případné rámcové promluvy vypravěče a publika. Na to, aby mohlo jít o čtenářské vydání, publikace překypuje zbytečným množstvím textů, z nichž některé mají duplicitní motivy nebo i celé syžety, jiné mají slabý estetický účinek a další vybočují z erotického tématu. Přisnější výběr vyprávění by jinak velmi povedené knize prospěl.

Příběhy doprovázejí jednoduché, ale výstižné ilustrace malíře a sochaře Jaroslava Róny. Překlad je čtivý a prozrazuje editorovu důvěrnou znalost balkánského prostředí i folklorního vyprávění. Je nesporné, že Bulharský erotikon představuje lidovou slovesnost v autentické podobě a přináší cenný příspěvek k tématu, které sice již dávno není tabu, ale odborné pozornosti nadále uniká.

Jan Luffer (Orientální ústav AV ČR, v. v. i.)

Lenka Budilová, DĚDICKÁ PRAXE, SŇATKOVÉ STRATEGIE A POJMENOVÁVÁNÍ U BULHARSKÝCH ČECHŮ V LETECH 1900–1950. CDK 2011, 242 s.–

Když jsem před nedávnem publikoval recenzi (*ČL 4/2011*) knihy pojednávající o českém společenství v bulharské obci Vojvodovo, které v 1. polovině 20. století tvořilo lokální svět česky hovořícího osídlení (neo)protestantů, dovolil jsem si zavěštit, že o něm nebylo napsáno poslední slovo a k utváření „fenoménu“ Vojvodovo přispějí ještě další práce. Do úvodu recenze dalšího textu na téma Vojvodovo vstupme konstatováním, že se etnolog pro jednou může stát rosničkou – předpověď se totiž potvrdila. Onen v uvozovkách *fenomén* vyjadřoval dilema, zda za jeho

vznikem stojí více zdůrazňovaná specifická sledovaná skupiny věřících v plejádě vzniknuvších textů evokujících publikační „stachanovství“, nebo jde v případě Vojvodovčanů skutečně o výjimečné společenství vůči jiným krajanským skupinám. Po přečtení dalšího „kousku“ bychom se však spíše měli ptát, proč dosud neexistuje dostatek dat z jiných lokalit, když výzkum zahraniční (e)migrace zažívá opětovnou revitalizaci, nesen v poslední dekádě intencemi danou problematiku rekonceptualizovat či nově tematizovat.

Zářným příkladem nastoupeného trendu je i práce Lenky Budilové, jež nyní čtenářům představuje závěry svého bádání ve Vojvodovu, Belincích a v České republice u vojvodovských reemigrantů. Studie o dědické praxi, sňatkové strategii a pojmenovávání jsou pro ni třemi základními pilíři knihy ve smyslu ústřední strategie rodinného života Vojvodovčanů. Samotným tematickým výběrem se Budilová ocitá, vztáhneme-li její práci ke studiu krajanů obecně, na poli dosud příliš neoraném, zejména hlásí-li se k studiu načrtnutých témat prostřednictvím teoretického podloží sociální antropologie a jejího klíčového směru *kinship studies* se specifickou explanační rovinou.

Úvodní kapitoly *Studium příbuzenství v sociální antropologii a genealogická metoda* je možno chápat jako deklaraci diskurzivní pozice, z jaké při své analýze příbuzenství – a z něj vycházejících praktik – vychází. Ostatně to je patrné i v samotné formulaci cílů předkládané studie, jež směřují k rekonstrukci myšlenkového světa a sociální praxe společenství vojvodovských Čechů, čemuž Budilové slouží pohled „ze spodu“ čili nativní perspektivy Exvojvodovských (s. 39). V tomto

pojímání navazuje též na tradici historické antropologie či směr „Geschichte von Unten“. Po vymezení vlastní pozice autorka čtenáře seznamuje se základními přístupy *Studia historické rodiny*, osvětluje pozadí heuristické práce (*Několik poznámek k terénnímu výzkumu*) a popisuje základní okolnosti existence česky hovořícího náboženského mikrosvěta (*Vojvodovo – česká vesnice v Bulharsku*). Vlastní analytická část začíná až kapitolou *Dědická praxe*, která je stejně jako *Sňatkové strategie a manželství* ukázkou zvládnuté prezentace „surových“ etnografických dat i jejich interpretace. Zmiňovaný důraz na získané výpovědi Budilové plně umožnily postihnout významy přikládané k praktikám dědické praxe. Mezi základní vysledované rodinné strategie patří dědění dvojnásobného množství majetku u mužů ve srovnání se ženami, doložená virilokální forma manželství, přičemž se stejný princip měl uplatňovat i v konfesním dělení (žena následovala po svatbě víru svého muže), nebo ultimogenitura (s. 103–105) jako ústřední mezigenerační normy. Vysledovaná „únosová manželství“ pak byla spojena s okolním obyvatelstvem a bulharští Češi vůči nim zastávali spíše kritické pozice. Manželství „do křížku“, kdy si sourozenci berou jiné sourozence, bylo naopak hojně (s. 170), stejně jako doklady *sororátu* a *levirátu* (s. 180). Sňatkové strategie dle zjištění autorky stály na jednoduché koncepci: „nebrat si Bulhary“ a „nebrat si sourozence“.

Vstupním předpokladem poslední kapitoly *Jména a pojmenování u bulharských Čechů* je myšlenka, že rozklíčování významu těchto praktik nám dovolí porozumět symbolickému výkladu světa zkoumané komunity. Jde také o to, že tímto náhledem

lze prozkoumat důležitý aspekt klasifikačního systému používaného pro organizování sociálních vztahů. Jméno pak není pouhým „slovem“, ale může být jakýmsi „přístupovým heslem“ umožňujícím pohyb v geograficky, etnicky či nábožensky vymezených světech. Praktiky pojmenovávání Budilová sleduje na množství získaného materiálu. Zatímco v regionu severozápadního Bulharska (zde je lokalizováno i Vojvodovo) převažoval v průběhu přelomu 19. a 20. století zvyk pojmenovávání dětí kmotrem, v ostatních částech Bulharska byla role kmotra oslabena tím, že děti získávaly jména po prarodičích. Ve Vojvodovu byl význam instituce kmotrovství, tak jako na většině bulharského území, marginalizován tím, že děti byly ke křtu neneseny samotnými rodiči. Strategie výběru jména byla založena na „původní“ tradici pojmenovávání po prarodičích. Funkční aspekt takového jednání autorka přesvědčivě interpretuje jako vzdávání holdu a respekt ke starší generaci.

Mluví-li o vojvodovských Češích, nabízí se otázka, zda není patřičnější hovořit spíše o dvou entitách: o obci Vojvodovo jako o prostoru, který byl v mládí některým informátorům lokálním mikrosvětlem, a o nich samotných, žijících po reemigraci ve světě novém. Aspekt distance prostorové (*tady a tam*) i časové (*tehdy a nyní*) by dle mého názoru měl být součástí kapitoly pramenné kritiky, jež v knize k její škodě absentuje a do jisté míry analýzy Budilové limituje. Informacím získaným prostřednictvím rozhovorů jakožto pramenům z první ruky by slušela mnohem hlubší kritika (stejně tak v případě pramenů archivních), než Budilová předkládá v reflexi realizovaného výzkumu. Ta je sice velmi čtivá a nemá co dělat s „citačním

karnevalem“ (na němž se v odkazech – větu za větou – potkávají klasikové oborové metodologie), na stranu druhou by se zde čtenář mohl dozvědět něco více o aspektech vzpomínání či o narativní konstrukci minulosti. Do popředí se totiž dostávají – (nejen) pro historicko-antropologický typ analýzy – palčivé otázky, jakým způsobem je dnešní myšlenkový svět informátorů, řídící se stále náboženskými požadavky morálky, projektován do obrazu světa prožité minulosti, jak se k němu tyto informátoři vztahují a jak je rozpomínáním konstruován, resp. jakými symbolickými kódy jej aktéři badateli překládají? Případná zjištění by pak analytické části dodala na ještě větší přesvědčivosti. Někdy je také znát, že se Budilová uchýlila spíše ke spekulacím bez pramenného krytí. Příkladem budíž další snaha podpořit tezi o kolonizaci obce Svatá Helena nekatolíky již koncem 18. století, neboť by se touto hypotézou vysvětlila podobnost dědičné praxe (hospodářství přebíral nejmladší syn) ve Vojvodovu a v českých zemích před rokem 1787 (s. 105). Nemožnost triangulace dat tak i z některých dalších interpretací činí spíše domněnky (s. 102–104). Většinou však jde o výklad rodinných praktik udržovaných na Svaté Heleně, a netvoří proto ústřední rámeček studie, což z těchto výtek činí spíše jakési „poznámky na okraj“.

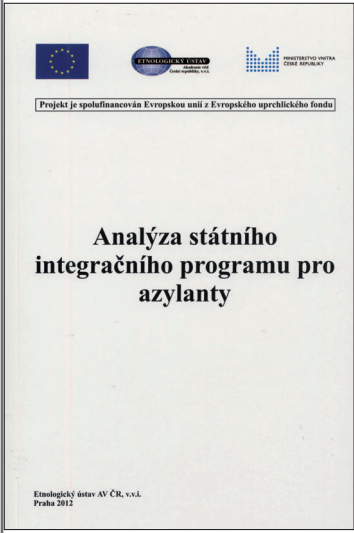
Práci zdobí všudypřítomná vyrovnaná pozice badatel/informátor a deklarativně odmítá jakoukoli mocenskou asymetrii. Budilová se navíc nebála projít zkouškou, jíž se etnologové i další badatelé často vyhýbají: seznámila své informátory s textem, který o nich pojednává, a ti pak text aktivně připomínkovali. Publikace tak může plnit nárok odrazu nativní reality, byť by přebíraným výpovědím nejednou

slušela shora zmíněná hlubší kritika a rozbor. Důležitým mementem pro české sociální antropology/etnology pak musí být potvrzení faktu, že má-li etnologie přispívat k pochopení sociální reality dneška i minulosti, neobejdeme se bez trpělivé heuristické práce a „zašpinění“ dat terénem. Kvalitní studie Lenky Budilové toho budiž důkazem.

Pro tematickou neotřelost i pro výše uvedené skutečnosti ji považuji za hodnotný počín v oblasti studia příbuzenských praktik na poli studia krajanských

společenství, neboť pozice vycházející z antropologické teorie *kinship studies* autorce umožnila šířeji vhlédnout do prostoru rodinného hájemství Vojvodovčanů, které bylo až dosud sledováno spíše skrze klíčovou díрку. Dlouholetý výzkum Budilová přetavila do konzistentní, svěže a poutavě sepsané publikace, k jejíž čtenářské přívětivosti přispěla i tradičně zvládnutá editorská práce vydavatelství CDK. Oba tyto faktory lze užít jako případný argument, proč se do ní začíst.

Michal Pavlásek (FF MU; EÚ AV ČR, v.v.i.)

 <p>Projekt je spolufinancován Evropskou unií z Evropského uprchlíckého fondu</p> <p>Analýza státního integračního programu pro azylanty</p> <p>Etnologický ústav AV ČR, v.v.i. Praha 2012</p>	<p>Analýza státního integračního programu pro azylanty <i>Autorský kolektiv: Zdeněk Uherek (vedoucí autorského kolektivu) Veronika Beranská, Věra Housková, Anežka Jiráková, Lenka Šolcová</i></p> <p>Vydal Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR, Praha 2012.</p> <p>173 s., anglické resumé, rejstřík.</p> <p>Publikace je součástí projektu Evropského uprchlíckého fondu spolufinancovaného Evropskou unií.</p> <p>Práce vznikla jako součást programu EU Solidarita a řízení migračních toků, hrazeného z Evropského uprchlíckého fondu 2010. Předmětem projektu je Státní integrační program (SIP) a jeho analýza z hlediska legislativy, prováděcí praxe a praktického dopadu na život azylantů. Publikace se zaměřuje na tři klíčové oblasti integrace azylantů, tj. oblast bydlení, jazykové kompetence azylantů, oblast uplatnění azylantů na trhu práce a na aplikaci SIP v rámci těchto oblastí.</p> <p>Cena: 0 Kč</p>
---	---